Tételminták a záróvizsgára magyar irodalomtudományból

2014

Elemezze két oldal erejéig az alábbi szövegrészletet a teljes kisregény kontextusában. Kérjük, építse érvelését a következő szempontok köré:

1. a szereplői nézőpontok érvényesülésének sajátosságai a műben;

2. a könyv narrációs technikájának irodalomtörténeti kontextusa, a mű irányzati-szemléleti elhelyezhetősége a magyar irodalom történetében.

Kidolgozási idő: 1 óra.

„Ebben a pillanatban az asszony elment a háta mögött, és meztelen, puha könyökével megérintette az arcát.

Lehunyta a szemét, s engedte, hogy a vére pezsegve rohanjon végig az erein s csontjain.

Pillanatok teltek el, s nem merte felnyitni a szempilláját, mert azt hitte, ezzel elmúlik a kéjes izgalom. Az arcán égett az a könnyű sáv, ahol végigsiklott rajta az asszony bőre; a vére meg volt bolondulva, s amint végig-végigrohant a testén, újra csak visszafordult, s arra a helyre tódult, mint valami vad csorda, amely a kőfalon át érezte meg, hogy kint a zsákmány, amely maga adja magát, s mégsem lehet megrohanni.

Mintha elvágták volna a beszédet, elnémult a társaság. Ki a szivarját verte le a tányér szélére, ki a kézelőjét húzgálta vagy köhögött, de egy időre mindenki elvesztette a fejét. A pap sápadt volt, a káplán vörös, a diák reszketett, a tanítónak felakadt a szeme. Dvihallynak pedig leereszkedett a szemhéja a szembogarakra, s olyan nyugodtan bámult, mint egy fakír.

Mind észrevette ezt a mozdulatot.

S amint egy rövid és kínos szünet után egymásra néztek, egyszerre tisztába jött mindenki azzal, hogy mi van itt. Mintha leesett volna a hályog a szemükről, úgy nézték sorra egymást, míg csak sorra nem találkozott a tekintetük, amikor is ijedten és zavartan kapták el a szemüket.

Hat férfi és egy asszony. S mind a hatan egyformán emésztő szenvedéllyel lesik ezt az egy asszonyt. Mind a hatan egyformán gyűlöletesek egymásnak, s mindannyian készek a végsőkig menni harcban és önfeláldozásban ezért az asszonyért.

A csönd már túlságosan megnőtt. Az albírónak felpattant a szeme s körülrebbent a társaságon. Közömbös és kifejezéstelen arcokat látott, s meg volt nyugodva, hogy senki sem vett észre semmit.

Az asszony az ebédlőszekrénynél állott, háttal a társaságnak. Gyümölcsös tányérokkal csörömpölt, s mikor visszafordult, örömmel látta, hogy az albíró olyan könnyed és fesztelen, amilyennek kell lennie. Maga sem volt egészen tisztában vele, mit tett az elébb.

Voltaképpen semmit. Megérezte, hogy ez az egy férfi elkívánkozik innen, s asszonyi ösztönnel épp ezt az egyet akarta ideláncolni.

– Hál' istennek – mondotta magában –, hogy senki se vette észre. Ugyan mit gondolnának!"

(Móricz Zsigmond: Az isten háta mögött)

Értékelés:
A két szempont (a szereplői/elbeszélői nézőpontokat relativizáló móriczi technika, illetve a modernség magyar prózájához fűződő viszony) arányos, pontos beépítése az érvelésbe, szövegismeret: 5 pont

Az érvelés minősége, koherenciája: 2 pont

Az elemzés stilisztikai koherenciája, nyelvi igényessége, szaknyelvi pontossága: 2 pont

Megjelenés: 1 pont

2. tételminta:

«Saját kora népköltészetében Kölcsey a hanyatlás jegyeit látja ugyan, ám amikor nyomozni kezdi bennük „a való nemzeti poézis szikráját" , még ebben a fázisban is talál olyat a népköltészet mindkét „rendjében" (a történetiben is, a líraiban is), ami az első normának megfelel, s amiből arra lehet következtetni, hogy a korábbi magyat népköltészet alkalmas volt arra, hogy folyamatos emelkedés által „egy selmai ének" szülessék belőle, s ezzel a magyar irodalom az első típusba kerüljön a eredeti/utánzó tipológiában. Ami a történeti tárgyú énekeket illeti, a kuruc dalok a legkésőbbiek, úgymond, amelyekben „a poétai lelkesedésnek nyilvánságos nyomai láttatnak", míg a lírai dalok közt a jelenkoriakban is „csillámlik" „poétai szikra". Ám ha „visszalépünk egy kevéssé" – vagyis a népköltészetnek azt a történeti fázisát keressük vissza, mielőtt még az idegen mintákat követő magas irodalom „cserbenhagyta" volna, s ezzel elindította volna hanyatlását (vagyis amikor még *közköltészet* volt) , ha tehát azt az utat keressük, „melyen poézisünk az írói nyelvbe általmenvén, megnemesedhetett", akkor az „*Emlékezünk régiekrel* tűnik legelőször szemünkbe", mely „minden meztelensége mellett is nem érdemel megvetést, mert lépcsővé tétethetett a magosb emelkedésre vágyónak". » (S. Varga Pál: *A nemzeti költészet csarnokai. A nemzeti irodalom fogalmi rendszerei a 19. századi magyar irodalomtörténeti gondolkodásban*. Balassi kiadó, Budapest 2005)

A fenti sorokban S. Varga Pál a kánonképző normákról értekezve Kölcsey Ferenc *Nemzeti hagyományok* című esszéjét helyezi a 19. század magyar irodalomtörténeti gondolkodása kontextusába.

Feladat: Kölcsey és mai értelmezője (S. Varga) szempontjait is felhasználva írjon problémafelvető esszét arról, milyen poétikák határozták meg a XIX. század első felének költészetét! Utaljon a XIX. század költőinek hagyományszemléletére is!

Javítókulcs:

A XIX. század első fele költészetének mint tudatos írásművészetnek szintetikus bemutatása, a korábbi költészeti tradíciók értelmezéseinek-továbbvitelének, a romantika művészetelméleteinek beépítése az érvelésbe, szövegismeret:
5 pont

Az érvelés minősége, koherenciája: 2 pont

Az elemzés stilisztikai koherenciája, nyelvi igényessége, szaknyelvi pontossága: 2 pont

3. tételminta

Elemezze két oldal erejéig az alábbi két szövegrészletet a teljes regény kontextusában. Kérjük, építse érvelését a következő szempontok köré:

1. a személyiség rétegeinek egymáshoz való viszonya a műben;

2. a könyv személyiségfelfogásának irodalomtörténeti kontextusa: a mű elhelyezhetősége a korszak magyar irodalmában illetve Babits Mihály életművében.

„Mert világos, hogy akkor nem tekintettem magam úrifiúnak, hanem asztalosinasnak, és emlékeim is egy asztalosinas emlékei voltak. Világos, hogy arra, ami ébren vagyok, csak nagyon homályosan emlékeztem álom közben, mint egy álomra, és sokkal homályosabban, mint most erre a rossz álomra. Ellenben az asztalosinas gyermekkorára most is vissza tudtam emlékezni, mintha azt is átéltem volna, éppen úgy, mint a... a... saját gyerekkoromat.

Ez a felfedezés eleinte nagyon megdöbbentett. Hisz ez valóban annyit jelent, hogy két életem van, két múltam. De hamar megnyugtattam magamat. Az bizonyos, hogy ez a második múltam nem egyéb, mint egy rossz álom, talán most már többet elő sem jön, kitudom magamból. Erős fantáziám az oka, hogy ily élénk. De mért panaszkodnám rá, hogy ezt is megpróbáltam? Hiszen inkább mindig azt panaszoltam, hogy az életem nagyon is egyformán, simán, jól megy: csak a könyvekben tudtam egy kis árnyékot, egy kis változást találni.

Felülkerekedett bennem a kalandvágyó gyermek: örültem az álomárnyéknak. (…)

- Ábrándozik - röhögtek a szomszéd asztaloknál a kollégáim, akik kiállhatatlan gőgösnek és egy kicsit bolondnak tartottak, és akiket én szívemből irigyeltem és gyűlöltem.

S valóban ábrándoztam. De csak egy fényes köd állt előttem, alig voltak határozott emlékeim. Hiszen a díjnokban nem fért el Tábory Elemér, mint ahogy Tábory Elemérben elfért ez a díjnok. A díjnok hiába iparkodott visszaemlékezni azoknak a könyveknek tartalmára, amelyeket Elemér olvasott. A velencei utcákra, képekre is alig emlékeztem. Sőt abban sem vagyok bizonyos, hogy egyáltalán tudtam-e, melyik az a város, ahol álmomban voltam. Csak valami csodás meseváros hangulatát hoztam magammal. Néha, képeken, mintha ráismertem volna valamire.

Az arcokra sem jól emlékeztem.

De legnyomasztóbb volt, hogy nem emlékeztem a saját gondolataimra. Ostobaságomat és tehetetlenségemet akkor éreztem legjobban, mikor ezekre akartam visszagondolni.

S ezek voltak életem leggyötrelmesebb percei. A gólyakalifa percei.

Már gyermekkoromban ezen gyötrődtem. A szavak, az ismeretlen, imponáló szavak, az idegen szavak, melyek mégis ismerősöknek tűntek fel, mintha már rég hallottam és aztán elfelejtettem volna őket, a betűk, melyekből ezeket a csodás szavakat kínnal silabizáltam, ezek vontak, hitegettek örökké, ezek tettek elégedetlenné, szerencsétlenné. Az én második énem története az elfeledett szavak története. Mintha valami mindig a nyelvem hegyén lett volna ebben az életben - valami, amit sohasem tudtam kimondani. Lelkem nyelvének a hegyén ült, és a lelkem kínlódott vele.”

(Babits Mihály: A gólyakalifa)

Értékelés:

A két szempont (a személyiség freudi, valamint Hauffon keresztül a német romantikához kapcsolódó felfogásának sajátos kombinációja, illetve a modernség magyar irodalmához fűződő viszony) arányos, pontos beépítése az érvelésbe, szövegismeret: 5 pont

Az érvelés minősége, koherenciája: 2 pont

Az elemzés stilisztikai koherenciája, nyelvi igényessége, szaknyelvi pontossága: 2 pont

Megjelenés: 1 pont

4. tételminta:

Az alábbi, Szalkszentmártonban, 1846. március 10 előtt keletkezett Petőfi-versek figyelembe vételével

1. *kommentálja Margócsy István megállapítását: „Petőfi életműve elég gazdag ahhoz, hogy többféle interpretáció egymás mellett élését elbírja" (Margócsy István: Petőfi Sándor. Kísérlet. Korona Kiadó Budapest 1999.8.);*
2. *foglalja össze Petőfi ciklusteremtő eljárásának jellemzőit;*
3. *választott szempont alapján jelölje ki e versbeszéd helyét a magyar költészeti hagyományban!*

A válaszmondatok képezzenek összefüggő szöveget.
Kidolgozási idő: 1 óra.

Mögöttem a múlt...
Mögöttem a múlt szép kék erdősége,
Előttem a jövő szép zöld vetése;
Az mindig messze, és mégsem hagy el,
Ezt el nem érem, bár mindig közel.
Ekkép vándorlok az országuton,
Mely puszta, vadon,
Vándorlok csüggedetten
Az örökké tartó jelenben.

Voltak barátim...
Voltak barátim, jó embereim...
Oh mért meg nem halának!
Sírhalmaikra mostan könnyeim
Folynának,
S virágokat termesztene
Fölöttök könnyeim özöne. –
Meg fognak halni majd,
De egyik régi barát
Sem nyer tőlem könyűket, csak sohajt,
Csalódás kínos sohaját;
S ha ez leng rájok:
Sírhalmukon elszáradnak a virágok.

Szállnak reményink...
Szállnak reményink, e szép madarak...
Midőn legjobban szállanak,
S szíják a mennyei tiszta léget,
Hol már sas sem tanyáz;
Jön a való, e zord vadász,
S lelövöldözi őket.